

Vuoden eläinlääkäri 2016: Kristiina Törmä

Johtava tarkastuseläinlääkäri, Tarkastuseläinlääkäriyhdistyksen puheenjohtaja, luottamusmies ja aiempi pieneläinpraktikko Kristiina Törmä palkittiin Vuoden eläinlääkäri 2016 -tunnustuksella.

Teksti ja kuvat: Anna Parkkari

”Suomessa teurastetaan lähes 70 miljoonaa eläintä vuodessa. Tarkastuseläinlääkärit valvovat, että liha on turvallista ja sopivaa ihmisravinnoksi. Tarkastuseläinlääkäri on myös eläinten hyvinvointia valvova viranomaislainen teurastamolla”, sanoo **Kristiina Törmä**. Teurastamon toiminnasta ja säästöjen noudattamisesta vastaa aina toiminnan harjoittaja.

Kristiina Törmä, vuoden eläinlääkäri 2016, on työskennellyt tarkastuseläinlääkärinä viisitoista vuotta. Hän on Tarkastuseläinlääkärien yhdistyksen puheenjohtaja ja luottamusmies omassa organisaatiossaan Evirassa. Hänen työpisenteensä sijaitsee broilereihin keskittyvässä siipikarjateurastamossa. Törmä on juuri tehnyt Helsingin yliopistolla erikoistumistyönä selvityksen pienteurastamoiden omavalvonnan toimivuudesta ja siihen tarvittavista joustoista. Se on osa laajempaa Eviran hanketta.

”Olen erittäin iloinen, että Eläinlääkäriliitto palkitsee tarkastuseläinlääkärien työn. Työ ei näy ulospäin, mutta on merkittävää lihan käytön kannalta. Työ kattaa laajan kokonaisuuden. Olen yllätynyt ja kiittollinen tästä huomionosoituksesta kaikkien tarkastuseläinlääkärien puolesta ja omasta puolestani.”

LINKKI ELÄINLÄÄKÄRIKUNNAN JUURILLE

”Tarkastuseläinlääkäriin tehtävä on selkeä tuotantoeläinten kasvatuksesta turvalliseksi ihmisten elintarvikkeeksi”, luonnehditaan palkinnon perusteluissa. Vuoden eläinlääkäriä 2016 kuvataan alansa

Broilerin takia tulotilan valaistus on himmeä ja sinisävyinen, se rauhoittaa niitä. Tarkastuseläinlääkäri tarkistaa tulleiden eläinten kunnon.

kokoneeksi ja syvälliseksi osaajaksi, joka on kiinnostunut lihantarkastuksen ja teurastamoiden valvonnan kehittämisestä. Hänet tunnetaan vastuullisena ja yhteistyökykyisenä henkilönä sekä aktiivisena vaikuttajana työyhteisössä ja ammattikunnassa. Hän suhtautuu empaattisesti eläimiin ja niiden omistajiin.

Lihantarkastus on yksi varhaisimpia tehtäviä, joihin yhteiskunta on tarvinnut ja työllistänyt eläinlääkäreitä. Jo ennen Suomen itsenäistymistä Suomen Eläinlääkäriyhdistys, nykyinen Suomen Eläinlääkäriliitto, edisti teurastuksen siirtämistä kotoa ja muista vaatimattomista teurastuspaikoista varta vasten suunniteltuihin teurastamoihin. Asia oli esillä yhdistyksen perustamiskokouksessa vuonna 1892. Eläimistä saatavien elintarvikkeiden hallittu tuotanto ja turvallisuus ravintona ovat yhä tärkeitä syitä kouluttaa eläinlääkäreitä.

VASTUUTA TOIMINNASTA ON TOIMIJALLA

Suomessa ja Euroopan Unionissa on toimintaperiaatteena, että tuotantolaitokset ovat vastuussa omasta toiminnastaan. Teurastamoilla on oltava osaava henkilökunta ja sen on kannettava vastuu, että eläimille ei tule vältettävissä olevaa kipua ja kärsimystä. Toimija on itse vastuussa säästöjen

Kuva vasemmalla: Tarkastuseläinlääkäri kirjaa saapuneiden eläinten tarkastusajan, eläinten kasvatustilan ja määrän ja ante mortem-tarkastuksen havainnot. Taustalla näkyy uusi broilereiden teurastuksessa käytettävä kaasutainnutuslaitteisto. Sen ikkunasta tarkastuseläinlääkäri seuraa tilannetta.

noudattamisesta.

Tuoreen EU-säädöksen mukaan teurastamon pitää myös valita omasta henkilökunnastaan työntekijä, joka on vastuussa eläinten hyvinvointia koskevien säädösten ja ohjeiden noudattamisesta. Hänellä on valtuudet vaatia, että teurastamon henkilöstö tekee tarvittavat korjaavat toimenpiteet.

”On hyvä suunta, että teurastamoiden pitää itse nimetä hyvinvoinnista vastuullinen, teurastamon oma työntekijä. Viranomaisvalvonta on oma asiansa. Näitä työntekijöitä pitää kouluttaa ja tukea. Työ vaatii myös kykyä valvontaan, joka on haasteellinen tehtävä. Kaikkiaan tämä vastuullisen henkilön valinta on uusi asia teurastamoilla. Toivon sen vakiintuvan vahvaksi osaksi toimintaa”, sanoo Törmä.

Teurastamojen työntekijöillä pitää tarvittaessa olla ammatti- tai näyttötutkinto. Elävien eläinten kanssa teurastamoilla työskentelevillä pitää olla aluehallintoviraston myöntämä kelpoisuustodistus.

TARKASTUSELÄINLÄÄKÄRI ON ELÄINSUOJELUVIRANOMAINEN

Tarkastuseläinlääkäri on eläinsuojeluviranomainen teurastamon alueella. Hän valvoo eläinsuojelulain ja sen säädösten sekä eläinten lopetus- ja kuljetusasetuksen noudattamista.

”Valvomassani teurastamossa pidän jokaiselle uudelle eläinten parissa työskentelevälle työntekijälle luennon eläinsuojelusta”, kertoo Vuoden eläinlääkäri.

Tarkastuseläinlääkäri valvoo eläinten hyvinvointia muun muassa eläinten tullessa, ante mortem-tarkastuksessa. ”Eläinlääkäri antaa tilalle palautetta, jos eläimet ovat tullessaan esimerkiksi laihoja, likaisia tai muutoin näyttää, että olosuhteet ja hoito eivät ole olleet kunnossa kasvatustilalla. Mikäli herää epäily, että kasvatustilalla on rikottu eläinsuojelusäädöksiä, on tarkastuseläinlääkäriin ilmoitettava siitä aluehallintovirastoon”, kertoo Törmä. Useimmilla

KRISTIINA TÖRMÄ, OS. KÄHTÄVÄ

- Syntynyt Alavieskassa, ylioppilaaksi vuonna 1981 Ylivieskan lukiosta.
- Eläinlääketieteen lisensiaatiksi Helsingissä vuonna 1987, Eläinlääketieteellinen Korkeakoulu (nyt Helsingin yliopiston eläinlääketieteellinen tiedekunta).
- Tarkastuseläinlääkäriin tutkinto vuonna 1988, elintarvikehygieenikon tutkinto 1990, nyt käynnissä erikoiseläinlääkäriin tutkinnon suorittaminen, alana elintarviketuotannon hygienia.

Työura

- Valmistumisen jälkeen kunnaneläinlääkäriin ja tarkastuseläinlääkäriin sijaisuuksia Kangasalan ympäristössä.
- Toijalan Eläinlääkäriasema Oy:n eläinlääkäriä vuosina 1991–1994, josta osan ajasta Toijalan vs. kaupungineläinlääkäriä.
- Oma pieneläinvastaanotto Kangasalla vuosina 1994–2002. Myi vastaanoton, ja se on yhä toiminnassa.
- Tarkastuseläinlääkäri siipikarjateurastamossa Kangasalla vuodesta 2001. Johtava tarkastuseläinlääkäri vuodesta 2007.

Luottamustoimia

- Suomen Tarkastuseläinlääkäriyhdistyksen hallituksessa vuodesta 2008, sihteerinä 2009–2013 ja puheenjohtajana vuodesta 2013. Tarkastuseläinlääkäriyhdistyksessä on 30 jäsentä ja kolme ulkojäsentä, yhdistys ajaa jäsentensä etuja ottamalla kantaa ja antamalla lausuntoja. ”Annamme palautetta ja ehdotuksia muun muassa Eviran lihantarkastusyksikölle.”
- Eivassa JUKO:n, käytännössä tarkastuseläinlääkärien, luottamusmies vuodesta 2015.
- Suomen Eläinlääkäriiliiton Valtion valiokunnan jäsen vuodesta 2014.
- Maa- ja metsätalousministeriön elintarvikelainsäädännön ja valvonnan jaoston liha- ja lihantarkastusasiantuntijaryhmän jäsen.

Vapaa-aika

Perheessä kolme lasta, yksi asuu vielä kotona. Kotina on miehen maatila, ja mies on neurologisen sairauden vuoksi sairauseläkkeellä. Vapaa-aikaan kuuluu kodin remonttitoita, pihan ja puutarhan hoitoa sekä urheilua juosten, pyöräillen, hiihtäen ja kahvakuulan parissa. ”Liikunta on intohimoni”, hymyilee Kristiina.

Tarkastuseläinlääkäriin alaisuudessa työskentelee siipikarjateurastamolla tarkastusavustajia. Tässä vaiheessa poimitaan pois mahdolliset sairaat linnut. Seuraavassa vaiheessa tarkistetaan sisäelinten kunto, sisäelimet ja muu keho kulkevat rinnakkain. Tarvittaessa molemmat saadaan poimittua pois tuotantoon etenevästä joukosta.

EU:n säädösten mukaan broilerin hyvinvointia seurataan säännöllisesti. Broilereilla jalkaterveys on yksi hyvinvoinnin indikaattoreista. Jokaisesta teurastamolle tulevasta parvesta tarkistetaan sata jalkaa. Kuvassa ovat terveet jalat.

isoilla teurastamoilla on myös terveydenhuoltoeläinlääkäri. Tarkastuseläinlääkäri on yhteydessä myös häneen, jos eläinten kasvatusoloista on epäilyksiä.

Teurastamolla tarkastuseläinlääkäri johtaa, ohjaa ja valvoo elossa olevien eläinten tarkastamista sekä lihantarkastusta. Työssä ovat apuna nauta- ja sikateurastamoissa lihantarkastajat ja siipikarjateurastamoilla tarkastusavustajat. Siipikarjateurastamon tarkastusavustajat ovat teurastamon työntekijöitä, mutta lihantarkastuksen osalta he ovat tarkastuseläinlääkärin alaisia. Nauta- ja sikateurastamoilla lihantarkastajat ovat Eviran työntekijöitä.

Eläinlääkärillä on selkeä viranomaisen rooli myös elintarviketyöläisten lakkotilanteessa. Eläviä eläimiä ei voi säilyttää teurastamolla pitkään, koska ruokinta ja juottaminen ovat hankalia järjestää, eikä tiloja ei ole suunniteltu pidempiaikaista oleskelua varten. Tarkastuseläinlääkäri voi antaa määräyksen lopettaa teurastamolla jo olevat eläimet, jos ne ovat jäämässä teurastamatta eikä niitä voida teurastamolla syöttää, juottaa ja lypsää.

”Tavallisessa arkitilanteessa teurastamojen työt ja eläinkuljetukset on tarkoin suunniteltu ja aikataulutettu. Siipikarjaa ei voi säilyttää teurastamolla yön yli, koska ruokkiminen ja juottaminen eivät ole mah-

dollista. Myös tiloilla tulee nopeasti tilan puute, jos tavanomainen aikataulu muuttuu. Esimerkiksi siat kasvavat nopeasti.

KUSTANNUKSIA JA KULUTTAJAN VALINTOJA

Kysymykseen mitä Vuoden eläinlääkäri ajatteli loppuvuonna julkistetuista teurastamovideoista, hän vastaa: ”Ne olivat hyvin yllättäviä. Epäasiallisuudet, joita tapahtui lampaiden käsittelyssä, nautojen tainnutuksessa ja muussa käsittelyssä sekä sian tainnutusyrityksissä olivat täysin tuomittavia.”

”Lainsäädäntöä on noudatettava. Sitä

on muutettava, jos esimerkiksi eläinten hyvinvointi ei toteudu. Hyvinvointi vaatii kuitenkin investointeja tiloihin ja laitteisiin, aikaa ja osaamista eli asioita, jotka maksavat. Lopputuotteen hinnan jatkuva laskeminen ei vie asioita hyvään suuntaan”, sanoo palkittu. Ajatus, että myös kuluttajalla on oma vastuunsa valinnoistaan, nousi esiin haastattelussa.

Loppuvuoden videokohusta on käynnissä poliisitutkinta. Eläinsuojeluviranomaisten eli Eviran tehtävä on ottaa kantaa, onko eläimen hyvinvointia loukattu, poliisin tehtävä on selvittää, onko tapahtunut rikoksia. Eviran edustajat ovat antaneet poliisille asiantuntijalausuntoja.

TARKASTUSELÄINLÄÄKÄRIN TYÖHÖN KUULUU MUUN MUASSA:

- Varmistaa, että yleiseen kulutukseen teurastamolta tuleva liha ja elintarvikkeet ovat turvallisia ja ihmisravinnoksi soveltuvia.
- Valvoo paikallisena eläinsuojeluviranomaisena lainsäädännön noudattamista: että eläimiä käsitellään teurastamossa hyvin, että niille ei aiheuteta tarpeetonta kärsimystä, tuskaa tai kipua. Valvoo eläinkuljetusta teurastamolla.
- Suorittaa teurastamossa eläintautivalvontaa, sivutuotevalvontaa, vientivalvontaa, vierasainevalvontaa ja ensisaapumisvalvontaa.
- Tehdä raadonavaus matkalla kuolleille eläimille kuolinsyyn selvittämiseksi.
- Ottaa näytteitä eläintautien toteamiseksi.
- Kouluttaa tarvittaessa teurastamon henkilökuntaa eläinsuojeluun ja elintarvikkeiden hygieniaan liittyvissä asioissa.
- Järjestää viranomaispalavereita teurastamolla.
- Opastaa eläinlääketieteen opiskelijoita heidän teurastamoharjoittelussaan.
- Perehtyä uuteen lainsäädäntöön.

Tarkastuseläinlääkäri on Eviran työntekijä, jonka työpiste sijaitsee teurastamolla. Työhön kuuluu muun muassa viranomaiskokousten järjestäminen yrityksen johdon kanssa ja mahdollisten puutteiden raportointi teurastamon johdolle. Tämä saattaa olla raskas osa työtä: tarkastuseläinlääkärin esimies ja kollegat eivät työskentele samoissa tiloissa eivätkä edes samalla paikkakunnalla. Törmän työpisteessä asiat ovat kunnossa.

Jatkuvassa seurannassa on muun muassa kampylobakteerin esiintyminen. Umpisuolinäytteitä otetaan kesäkaudella jokaisesta parvesta kymmenen kappaletta.

Evira julkisti huhtikuussa (18.4.) tiedot suurten teurastamojen tarkastuksista. Kohun jälkeen vuoden 2015 lopulla tarkastettiin kolme isoa teurastamoa ja alkuvuodesta tarkastettiin 16 muuta isoa teurastamoa.

Eviran tiedotteen mukaan: ”Tarkastuksessa käytiin läpi koko eläinten teurastusta koskeva eläinsuojelulainsäädäntö ja noin 70 kohtaa, jotka liittyvät teurastamon tiloihin ja välineistöön, teuraseläinten kohteluun ja käsittelyyn, eläinten tainnuttamiseen ja verenlaskuun, henkilökunnan kelpoisuuteen sekä teurastamon omavalvonnan toimivuuteen.”

Eviran pääjohtaja **Matti Aho** totesi tiedotteessa näin: ”Suoraan eläinten hyvinvointiin vaikuttavia puutteita tuli esille vain parissa tapauksessa. Tarkastuskierros oli tarpeellinen ja nosti esiin, että Eviran omassa toiminnassa on korjattavaa. Eviran lihantarkastushenkilöstön työn tehostettu ohjaus on paikoin tarpeen ja tarvitaan selkeämpiä linjauksia”. Evira kertoo selvittävänsä vielä pienteurastamojen toimintaa.

S-ryhmä teetti oman tarkastuksensa asiaan perehtyneellä eläinlääkärillä kaikkiaan 17 teurastamolla, joista osa on ulkomailta ja osa samoja kuin Eviran tarkastamat. S-ryhmällä oli mukana myös pienteurastamoja. Kauppariikunnan tiedotteessa (18.4.) kerrottiin, että poikkeamia havaittiin 11 teurastamolla. Tiedotteen mukaan niitä oli toimintaohjeistuksissa,

Lihan pakkaamossa tarkastuseläinlääkäri seuraa muun muassa elintarvikehygieniaa ja toimintatapojen, siis laitoksen omavalvonnan ehtojen toteutumista. Henkilökuntaa ei tarkoituksella kuvattu.

MÄÄRÄÄ JA MITTAA

- Suomessa teurastettiin lähes 280 000 nautaa, yli kaksi miljoonaa sikaa, lähes 60 000 lammasta ja yli 66 miljoonaa siipikarjaan kuuluvaa eläintä vuonna 2015 (Luonnonvarakeskus).
- Suomessa on 19 suurta teurastamoa ja noin 50 pientä teurastamoa. Säädökset ovat muuttumassa, ja jokunen teurastamo siirtynee isosta pienten kategoriaan.
- Suomessa on noin 40 vakituista tarkastuseläinlääkärinä. Lisäksi on palkkioperusteisia, sivutoimisia tarkastuseläinlääkäreitä. Yhteensä tehtävissä toimii noin sata eläinlääkärinä.
- EU:n eläinten lopetusasetuksen säätämänä Suomessakin on tehty ja aktiivisesti levitetty käyttöön eri eläinlajien Hyvän teurastustavan oppaita. Lajit ovat nauta, sika ja siipikarja. Vuoden eläinlääkäri oli mukana siipikarjaa koskevan oppaan ohjausryhmässä.

eläinten siirtämisessä sekä eläinten käsittelyssä purun ja säilytyksen yhteydessä. Myös kirjanpidossa oli korjattavaa.

Myös videovalvonnan mahdollisuus nousi julkisuuteen kohun myötä. Asiasta on keskusteltu myös valmisteilla olevan eläinsuojelulain uudistuksen työryhmässä, kertoo yksi ryhmän jäsen. Tällä erää lainsäädännössä ei ole määräyksiä asiasta. Teurastamot voivat halutessaan itse olla asiassa aktiivisia, koska muutoinkin vastaavat omasta toiminnastaan. Toistaiseksi tiettävästi vain yksi suuri toimija, HK-Scan, on asentanut Paimion ja Outokummun teurastamoihin kamerat, joiden kuvaama aineisto kerrotaan katsottavan jälkikäteen, jos on epäily väärinkäytöksistä.

MAASEUTUAMMATTI HOUKUTTELI

”Halusin ammatin, jossa voisin elää maaseudulla. Olen kotoisin lypsykarjatilalta. Lapsuudessa kotiseutuni eläinlääkäreillä olivat hyvin arvostettuja. Se vaikutti minuun, ja pääsinikin heti lukion jälkeen opiskelemaan”, kuvailee palkittu. Hän piti työstään myös kunnaneläinlääkärinä ja pieneläinpraktikkona, mutta perheen elä-

mäntilanteen myötä tarkastuseläinlääkäriin säännöllinen työaika tuli tärkeäksi. ”Kiinnostuin elintarvikehygieniasta jo opiskeluaikana ja suoritin sekä tarkastuseläinlääkäri- että elintarvikehygienikkotutkinnon pian valmistumiseni jälkeen.”

Tarkastuseläinlääkäriin työ on Kristiina Törmästä kiinnostavaa, koska siinä voi syntyä oman kiinnostuksen mukaan joko elintarvikehygieniaan tai lihantarkastukseen liittyviin asioihin. Samaa aikaan työ on vaativaa, koska tarkastuseläinlääkäri voi olla ainoa työnantajansa eli Eviran edustaja ja viranomaisen teurastamossa.

”Tarkastuseläinlääkäri valvoo paikalla, että elintarvike-, sivutuote-, eläintauti- ja eläinsuojelulainsäädännöstä tulevia vaatimuksia noudatetaan teurastamolla. Usein vaatimukset merkitsevät teurastamolle suuria investointeja, työtapojen muutoksia tai lisää työtä. Väistämättä silloin tulee ristiriitaitilanteita ja sosiaalinen paine voi olla kova. Yritysten hintakilpailu on voimakasta”, valottaa Törmä. Hän mainitsee myös resurssien määrän: työpaikat ovat erilaisia ja osalla tarkastuseläinlääkäreistä on kohtuuton työtaakka.

TARKASTUSELÄINLÄÄKÄREILLÄ ON VAATIVA AMMATTI

”Yhteisöllisyyden lisääminen tukisi tarkastuseläinlääkärien työtä ja jaksamista. Sinänsä hyvä uusi teknologia videoneuvotteluineen on johtanut siihen, että kollegoja tapaa entistä harvemmin kasvokkain. Se olisi tärkeää vastuullisissa, mutta usein yksinäisessä ja henkisesti vaativassa

työssä. Tapaamisiin liittyvät tutustumiskäynnit esimerkiksi isoille teurastamoille ovat olleet hyvin antoisia ja ne kokoavat isomman porukan vaihtamaan ajatuksia”, kehuu Kristiina Törmä.

Vuoden eläinlääkäri 2016 kertoo työaikojen olevan usein poikkeuksellisia ja

PALKINTO JULKISTETTIIN 11. TOUKOKUUTA

Suomen Eläinlääkäriliitto antoi Vuoden eläinlääkäri 2016 -palkinnon **tarkastuseläinlääkäri Kristiina Törmälle ja samalla kaikkien tarkastuseläinlääkärien vaativalle ja tärkeälle työlle.**

Palkinto on liiton tunnustus ammatikunnan edustajalle hyvästä työstä yhteiskunnallisesti tärkeässä tehtävässä. Eläinlääkäriliiton **puheenjohtajan puhe** julkistustilaisuudesta ja tilaisuuden tiedote ovat luettavissa verkkosivuilla www.sell.fi.

Palkitulla on puheenvuoro kollegoilleen **Eläinlääkäripäivien avajaisissa** 30. marraskuuta.

Liiton jäsenillä oli mahdollisuus lähettää ehdotuksia palkinnon saajaksi. Päätöksen saajasta teki liiton hallitus näiden ehdotusten pohjalta.

Lue lisää www.sell.fi.

Tarkastuseläinlääkäri seuraa muun muassa tilojen lämpötilaa. Kuvassa tarkistetaan lihan pakkausmerkin-
töjä.

pitkiä eikä sijaista aina saada sairastapauksessa tai toisen ollessa koulutuksessa. Uusi sijainen pitää myös perehdyttää tehtävään, mikä vie oman aikansa. Työpaikalla on paljon vaaran paikkoja: liukkaita lattiaita, ruhoja, riippuvia ja heiluvia koukkuja, liikkuvia hihnoja ja trukkeja. Myös ihmisen aiheuttamia uhkaavia tilanteita esiintyy.

”Hyvä uusi suuntaus on, että tarkastuseläinlääkärit perehtyvät uuden lainsäädännön eri osiin, jokaisen ei tarvitse osata kaikkea. Omalla työpaikallani meitä on kaksi, jolloin voimme jakaa osaamisaluita. Tämä lisää asiantuntemusta.”

Vuoden eläinlääkäri 2016 Kristiina Törmä aloitti erikoiseläinlääkäriopinnot syksyllä 2014. Erikoistumisala on elintarviketuotannon hygieniä. ”Olin haaveillut erikoistumisesta jo pidemmän aikaa, ja lasten aikuistuessa tuli sopiva aika. Erikoistuminen auttaa syventämään tietoja kiinnostavista asioista, joita työssäni kohtaan. On hieno tilaisuus päästä hetkeksi takaisin yliopistomaailmaan ja oppia asioita, joita ei opiskeluaikanani vielä opetettu.” Törmä on tehnyt tutkimusta käytännön elämästä nousseesta tarpeesta. Tutkimus koskee pienteurastamoiden omavalvontaa ja sen mahdollisia joustoja. Tällä hetkellä isot ja pienet teurastamot noudattavat samoja säädöksiä.

Vuoden eläinlääkäri 2016 saa tunnustusta aktiivisena ja yhteistyökykyisenä kollegana. ”Kollegoille sanon, että arvostetaan toinen toisiamme. Tehdään yhteistyötä eri tehtävissä toimivien eläinlääkärien kanssa eläinten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi ja elintarviketurvallisuuden varmistamiseksi. Se on meidän kaikkien yhteinen hyvä.”

Kirjoittaja on liiton tiedottaja ja lehden toimituspäällikkö, FM.